

İKİRCİKLEM (OXYMORON) UYUMSUZLUĞUN UYUMU

OXYMORON HARMONY OF DISHARMONY

ГАРМОНИЯ ДИСГАРМОНИЙ

Ahmet GÜNGÖR*

ÖZET

İkirciklem (Oksimoron), sözlü ve yazılı iletişimde (genelde resmi konuşma ve yazışma dışında) kullanılan dil unsurlarından biridir. Zıt kavramları çağrıştıran sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla alıcı (dinleyici, okuyucu) üzerinde şaşkınlık yaratan etkileyici, çarpıcı anlatım sanatıdır. Kimi zaman tezat, ironi, paradoks, mecaz vd. edebi sanatlarla karıştırılmakta, kavram ve anlam kargaşasına yol açmaktadır. Batı dillerinin yanısıra Rusçada doktora tezleri ve makaleler yayımlanmıştır. Kırgızca ve diğer Türk lehçelerinde de sınırlı sayıda konuyla ilgili bilimsel yazılar mevcuttur.

Türkiye Türkçesinde ise konuyla ilgili bilimsel araştırmalar yok denecek kadar azdır. Biçimsel ve anlamsal özellikleri; dilbilim, edebiyat, dilbilgisi açısından ele alınmakla birlikte sözcükbilim ve sözdizimi açısından tartışmalıdır.

Bu araştırma yazısında oksimoronla ilgili, dünya dillerinden örnekler verilerek Türkçede kullanım biçimleri ve özellikleri üzerinden hareketle kuramsal analizler yapılacaktır.

Anahtar Sözcükler: oksimoron, oxymoron, ikirciklem, ikirciklemsel bağdaşma, ikirciklemsel öbekleşme

ABSTRACT

Oxymoron is one of the language elements used in verbal and written communication (usually except for the formal speeches and correspondence). It is the stunning, impressive expression of art, which creates astonishment on their receiver (listener, reader) by using the combination of the words which are evoking contrast. It is some times confused with the literary arts such as contrast, irony, paradox, metaphoretc. And leads to the meaning confusion.

Beside the western languages, doctoral dissertations and articles have been published in Russian. A limited number of scientific articles on the subject are also available in Kyrgyz and Turkish dialects.

There is almost no scientific study on the subject in Turkey Turkish. Beside handling in terms of linguistic, literature, grammar; its formal and semantic properties should be discussed in terms of logic and syntax.

*Yrd. Doç. Dr.Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, gungorelda@hotmail.com

In this research article, the or etical analysis will be made on oxymoron, moving from it susage format and properties in Turkish, by giving examples from the world languages.

Keywords: Oxymoron, ikirciklem, comport of the oxymoron, constellation of oxymoron

АННОТАЦИЯ

Колебание, в устной и письменной речи (в основном вне официальной речи и переписки) применяется как один из частей языка. Применяв одновременно противоположные слова, воздействующий приводит в растерянность слушателя или читателя. Оно является искусством воздействия. Порой спутание контраста, иронии, парадокса, метафоры и т. п. с литературными произведениями приводит к смятению значения и идеи текста. Наряду с западными языками на киргизском и других диялектах турецкого языка имеются ограниченное количество научных исследований, связанные с темой.

Слишком мало опубликованы научные исследования по исследуемому вопросу на современном турецком языке. Об особенностях форм и значений полагается дискутировать с точки зрения грамматики, литературы, языковедения, лексики и синтаксиса.

В статье, с помощью примеров из разных языков мира и турецкого языка анализируются особенности колебаний.

Ключевые слова: колебание, оксиморон, сочетание колебаний, группа колебаний.

0. Giriş

Antik Yunancadan İngilizceye ilk olarak 1640'lı yıllarda giren ve dünya dillerine yayılan oksýmōron Eski Yunanca kökenli olup (ὀξύμωρον):**oxus**: “sivri, ucu çıkık”, **moros**: “tekdüze, aptal” anlamına gelmektedir. Sözcük anlamı “sivri aptallık”tır. Yazılı anlatım ve basın dilinde sık sık karşılaştığımız “hile-i şer’iyye” (yasal hile), “sessiz çığlık”, “fakir milyoner” “yapay zeka”, “geleceğe dönüş”, “sert su”, “barış için savaş”, “gerçek bir taklit”, vb. söz öbeklerinin her biri ikirciklemdir. Konuşma dilinde yer alan “korkak kahraman”, “milliyetçi komünist”, “namuslu fahişe” vb. örneklerinin yanı sıra yeşil kertenkelenin halk dilindeki “horozabla” adı ikirciklem için çarpıcı örneklerdendir. Terimin Türkçe karşılığı tarafımızdan “ikirciklem” olarak adlandırılmış olup **ikirciklemsel öbekleşme, ikirciklemsel bağdaşma** gibi türevleri türetilmiştir.¹

¹ İkilem: i. mant. a) İki yönü, iki çözüm yolu bulunan tasım. Bu durumda hangi çözüm yolundan gidilse aynı sonuca varılır: b) Bir kimseyi, istenmeyen alternatiflerden, çoğunlukla iki alternatiften birini seçmeye zorlayan herhangi bir akıl yürütme durumu veya problem (Osm.: kıyas-ı mukassim, İng.; dilemma) O.S., s.1182

İkircik, ikircim, ikirciklenmek, ikircimlenmek, ikircil: İki anlamlı içinde alması bulunan, ya öyle ya böyle olup üçüncü bir yolu olmayan.

İkircim: i. Esk. T. İkircikün: Karar verememe, kararsızlık (O.S., s.1185).

İkirciklem, gerçek hayatta bir olay, bir durum karşısında bireyin şaşkınlığını, kararsızlığını ifade eden “ikircikli”, “ikircikli olmak” eyleminden esinlenerek türetme yoluna gidilmiştir. “İkircikli” ve “ikircikli olmak” sözcükleri kimi yazarların eserlerinde de yer almaktadır:

İkirciklem, İngilizce, Rusçanın yanı sıra Türk lehçeleri arasında yer alan Kırgızcada da ayrıntılarıyla ele alınmış; leksikolojik, semantik özellikleri üzerinde makaleler yazılmış ve doktora tezleri savunulmuştur.²

"...O Zalanın oğlu nerede?" diye **ikircikli** sordu.

Durmuş Ali dışarı çıktı. Yüreği **ikircikli**ydi.

Bütün köy **ikircikli**ydi. Köylülerin bu olmaz işe inanası gelmiyordu.(Yaşar Kemal, İnce Memed)

"Televizyondaki bir dondurma reklamının sponsoru: "Sen beni ısırarak mı yiyeceksin, yalayarak mı?" (Ürünün adı "Sen, Ben" olunca ortaya böyle "**ikircikli**" bir slogan çıkması da çok doğal. Bakalım daha neler göreceğiz?)*Yüksel Aytuğ, 22 Mayıs 2010, Günaydın*

² Курегян Гаянэ Гургеновна, Лингвопрагматический статус оксиморона (на материале русского языка), Автореферат, дис. канд. фил. наук., Майкоп, 2007

Kuragyan Gayana Gurgenovna, Lingvopragmatičeskiy status oksimorona (namaterialerusskogoyazıka), Avtoreferat, dis. kand. fil. nauk.,Maykop, 2007

A. В. Щербakov, Оксиморон, Красноярск, [http:// library.krasu.ru/ft/_articles/ 0070507. Pdf](http://library.krasu.ru/ft/_articles/0070507.Pdf)

A. V. Şerbakov, Oksimoron, Krasnoyarsk, [http:// library.krasu.ru/ft/_articles/ 0070507. Pdf](http://library.krasu.ru/ft/_articles/0070507.Pdf)

УсубалиевБ., Ааламды камтыган алакандай оксиморон, Кыргыз филологиясы жана филологдору, Бишкек, 2007

Usubaliev B.,Aalamdıkamtıganalakandayoksimoron, Kırgız filologiyası cana filologdoru, Bişkek, 2007

УсубалиевБ. Оксиморондун шексиздиги, Кыргыз филологиясы жана филологдору, Бишкек, 2007

Usubaliev B.,Oksimorondunşeksizdigi, Kırgız filologiyası cana filologdoru, Bişkek, 2007

Richard Lederer, 1990 yılında 'Sözcüklerin Dünyası' (Word Ways) adlı yazısında 'opinionoksimora' (gürültü, vesvese çıkarmak) ve doublespeakoksimora (iki sesli oksimoron 'kasten karıştırmak') çerçevesinde 'planoforte' (yumuşak gürültü 'soft-loud' gibi tek (birleşik) sözcüklerden oluşan oksimoronlara değinmiştir.

Genel itibarıyla bu söz öbekleri içinde ikiye ayrılabilen oksimoron yanlışlıkla ya da kazara (tesadüfen) bir şeyleri inkaretme sonucu (bir veya iki sözcük kullanıp kelime oyunu yaparak) ortaya çıkmaktadır.

Deliberateoxymorons (Kasdiİkirciklemeler): Bir yazar sık sık (özellikle) görüşlerine dikkat etmek için ikircikleme başvurur. Örneğin Richard Feynman fizikle ilgili tartışmaya açtığı bir konuda 'drywater' (kuru su) ifadesini kullanmıştır. Açıkçası kullanmış olduğu bu farklı terimle sıvıların akışkanlığının sıfır derecedeki hidrodinamik yapısına değinmektedir. Belki de konunun kavramsal ve gerçek dışı yönünü vurgulamaya çalışmaktadır: deafening silence: sağır edici sessizlik, forwardtreat: ileri (geri) çekilme, littlebigman: küçük dev adam, livingdead: yaşayan ölü

Burada amaç alıcıda (dinleyen/okuyan) iletilen bilgiye yönelik (bilginin absürtlüğüne/gülünçlüğüne) bir his/şüphe yaratmaktır ve daha çok mizah amaçlıdır.

Popüler Oxymorons (Yaygın İkirciklemeler): Kasıtlı yapılmamış, kalıplaşmış diğer bir ifadeyle alışıl gelmiş ikirciklemelerdir. Başka bir tanımlamayla daha geniş bir düzlemde sadece terimler arası kimi çelişkileri anlatmak için kullanılır. Komedyen George Carlin 'ToledoWindow Box' adlı albümünde şu sözcük öbeklerini kullanır:expecttheunexpected: beklenmedik bekleme, mini giant: mini dev (minik dev), livingdead: yaşayan ölü, controlledchaos/ organizedchaos: kontrollü kaos, organize kaos, opensecret: gizli açık, residentallen: yerli yabancı, 'civilwar': sivil savaş, 'plasticsilvernare': plastik kurşun, 'plasticglass': plastik bardak

Paradoksal bir fikri anlatmak üzere oluşturulanlar ya da böyle bir fikri anlatmak için kullanılan ikirciklemeler vardır. Ayrıca mizah ya da polemik unsuru olarak kullanılanlar da vardır.

Örneğin 'dürüst/ namuslu politikacı' (honestpolitician) ifadesiyle politikacıların tabiatında namussuzluk olduğu anlamına gelmektedir. Bazı ikirciklemeler yerme (kötüleme) veya mizahi yaklaşımı içinde barındırır: governmentorganization: devlet organizasyonu, militaryintelligence: askeri istihbarat, drinkresponsibly: sorumlu bir içecek, funrun: eğlenceli çalışma, principle of contradiction: çelişki ilkesi

Türkiye Türkçesinde ise ikirciklem konusu bütün yönleriyle ele alınıp incelenmemiş güncel konulardan biridir. Bununla birlikte terimin Türkçe karşılığını bulmaya yönelik çabaları da göz ardı etmemek gerekir. Tezat, paradoks, ironi gibi edebi sanatlarla karşılaştırılıp “tezat”, tezatname”, “birleşik tezat” gibi zorlayıcı terimler bulma yoluna da gidilmiştir.³

Single-wordOxymoraComposed of IndependentMorphemes : İki bağımlı/ ilişkili biçimbirimden oluşan Sözcükler (Tek Bir Sözcük): soft-loud: (yumuşak gürültü/ hafif gürültü), big-small (büyük küçük), before-after (önce sonra), hem ___ hem ___, ne ___ ne ___ : hem güzel hem çirkin, ne çalışkan ne tembel vb.

Single- wordoxymoraComposed of IndependentMorphemes (Bağımsız Biçimbirimlerden Oluşan İkirciklem): Farklı anlamlara sahip sözcüklerin birleşerek yeni anlamsal sözcükler oluşturmasıdır: spendthrift (müsrif, mirasyedi), bittersweet (acı tatlı), bridegroom (güvey, damat), ballpoint (tükenmez kalem), firewater (alkollü içki, ateşsuyu)

LogologicalOxymora(Sözcüklere yüzeysel bir bakışla harflerin kombinasyonundan oluşmuş bütünler olarak baktığımızda, fark ettiğimiz sözcük içi zıtlıklardan türeyenler: No and ok – Noyes (noandyes)

Natural oxymora (Doğal İkirciklem): Zıt sözcüklerin yanyana gelişyle ortaya çıkar. Buna doğal denmesinin sebebi bu ikiliklerin ‘oxymora’ olarak algılanmalarının kolay/ çok çaba harcamaksızın olmasıdır: sightunseen: görünmez görüş, loyalopposition: sadık/vefali muhalefet, idiotsavant: salak bilgin, originalcopy: orijinal kopya, randomorder: rastgele sıra, negativegrowth: negatif büyüme, mobile home: seyyar ev, freshfrozen: dondurulmuş taze, benevolent despot: iyiliksever despot, lighthheavyweight: ağır ışık, final draft: nihai taslak, standart deviation: standart sapma, elevatedsubway. yüksek metro, deliberatespead: kasıtlı haz, old boy: ihtiyar delikanlı

PunningOxymora (Mizahi İkirciklem): financiallybroke, evenodds, babygrand, cardinal sin, femalejock, indoorbleachers

Conversion Puns(İki sözcüğün bir araya gelişyle var olanlar (yine ayrı zıtlığı barındıranlar): Burada oxymoron ancak her iki sözcüğün anlamının kendi içinde değerlendirmesi sonucu su yüzüne çıkar yoksa gizlidir: kickstand, divorcecourt, buildingwrecking, whiterose

Deadmetaphors (Ölü Metaforlar): Bunlar içi boşaltılmış sözcüklerden – eski anlamlardan sıyrılmış sözcüklerden oluşur: clearlyobfuscating: açık şaşırtma, kind of cruel: zalim kibar, terriblygood: korkunç güzel, hardlyeasy: zor kolay, growingsmall: küçük büyüyen/ büyüyen küçük

CraftedOxymora (bir işçilik ürünü olanlar): Bilinçli olarak/ kalıplaşmış söz öbekleri olmadığı halde bir arada zıt sözcük kullanma hali

Örn.: global village, accidentally on purpose

LiterallyOxymora(Yazınsal/ Edebi İkirciklem (Söz sanatı olarak): hatefulgood: iyi nefret (Choucer), darknessvisible: karanlık görünür (Milta), expressive silence: anlamlı sessizlik (Thomson), melancholymerrimenb: melankolik neşe (Byron), falselytrue: yanlış doğru (Tennyson), scaldingcoolness: haşlanmış serinlik (Hemingway)

DoublespeakOxymora (İki Sesli İkirciklem) Kafa karıştırıcı düşünceyi/ hakikati örten, gizleyen kullanımlar: genuineimitation: hakiki imitasyon, mandatoryoption: zorunlu seçenek, terminal living: terminal yaşam

Lutz’a göre sorumluluktan kurtulmaya yönelik bir dil kullanımıdır.

OpinionOxymora (Kişisel değer/ fikirleri anlatmak için oluşturulan öznel yapılar): peacekeeper misilse: barışçıl füze, designerjeans: tasarımcı kot, airlinefood: havayolu yiyeceği, non-workingmother: çalışmayan anne, wargames: savaş oyunları, businessethics: iş ahlakı, papertablecloths: kağıt masa örtüleri, metal wood: metal ağaç, plasticglasses: plastik bardaklar, gren blackboards: yeşil tahta yazısı, plasticsilver: plastik gümüşler, plasticwood: plastik ağaç (bkz. Richard Lederer;<http://www.fun-with-words.com/oxym-oxymoronology.07.06.2014>, 19.00)

³Eskilerin “müştemilü’z-zıddeyn” dedikleri “oksimoron” kavramının divan şiirinde yansımalarından örnekler veren Namık Açıköz, ironikoksimoron (muhteşem haksızlık), yalın

İkirciklem, çağdaş dilbilimin yanısıra leksikoloji, anlambilim, biçembilim, retorik, şiir bilgisi, tasavvuf ve fiziğin de araştırma alanlarına giren konulardan biridir. Özünde salt gerçeklik, madde, olay ve dil göstergelerinin statik ve işlevsel çağrışımları, birbirine aykırılık ve karşıtlıkları barındırır.

Halk ve çocuk masallarında anlatılan dünya, dinleyen ve okuyan için varsaymacadır. İnsanın kurbağaya dönüşmesi, tek gözlü devlerin, kuşların dile gelmesi, Zümrüd-ü Anka gibi kuşların bir yıllık mesafeyi kaşla göz arasında katetmesi... İnsan, gelişim sürecinin ilk evresinde böyle bir dünyanın olmadığını bilmekle birlikte kendilerini bu yalan gerçeğe inandırmaya çalışır. Anlamsız, çelişkili tekerleme, bilmece, sözcük oyunları bilinçli üretilen dil öğeleridir. İkirciklem; bilmece, tekerleme gibi saçma ve anlamsız gelen kavramlaştırmayı barındırırken var olan gerçeğin anlamsal düzeneğinin farklı yönlerini algılama, kavrama ve görme çabasını taşır (“Bir varmış bir yokmuş...”, “... gel zaman git zaman...”, “üç aşağı beş yukarı”). Aynı zamanda gülünç, mizah içerikli dünyanın dile yansımalarıdır. (*horozabla* (bir tür kertenkele, DLS, 2412), *Aslımı yatan bir taklitmişim*⁴)

Oxford’un İngilizce sözlüğünde ikirciklem (oxymoron) tanımı şu şekildedir: “Zıt ya da birbiriyle uyuşmayan terimlerin, ifade ya da anlatıma güç kazandırmak amacıyla birlikte kullanıldığı söz söyleme sanatı; yüzeysel olarak ya da kelime anlamına bakıldığında kendi içinde çelişik ya da anlamsız görünen ama gerçekte anlama daha derin bir boyut kazandıran ifade tarzı” (The Oxford English Dictionary, 2013:1052).

JorgeLuisBorges, genellikle virgülemek için kullanılan ve anlamları zıt ya da uyumsuz kelimelerin birlikteliğiyle ortaya çıkan retorik yapı vurgusuna değinerek “sağır edici

oksimoron (zekat-ı mey) ve traji-komik oksimoron (catastrophicsuccess: felaketin başarısı) adı altında sınıflandırmaktadır (Açıkgöz, Haziran 2012: 65-67)

Menderes Coşkun, “Sözün Büyüsü, Edebi Sanatlar” adlı eserinde oksimoron terimine karşılık olarak “birleşik tezat” terimini kullanırken “Batı retoriğinde zıt anlamlı veya anlam çerçevesi bakımından birbiriyle çelişkili iki kavramı bir arada ve bir nesne için kullanmaya oksimoron (oxymoron) denir” diye açıklama getirmiştir. Oksimoron bir çok eserde yoğunlaştırılmış ikilem (paradoks) olarak tanımlandığını da ifade eder. “Tatlı zalim”, “orijinal bir kopya”, “saf hile” gibi örneklerden hareketle “birleşik tezat” terimini önermektedir.

M. Coşkun, Servet-i Fünun dönemi şairlerinden Tevfik Fikret’in İstanbul için kullandığı bive-i bakir yani “bekar dul, sis için iki zıttan oluşan “zulmet-i beyza” (beyaz karanlık) örneklerini verir (Coşkun, 2010: 149)

İsrafil Babacan, “Klasik Türk Şiirinin Son Baharı, Sebki-Hindi” adlı kitabında edebiyattaki üslup özelliklerine değinirken “paradoksal imajlar” adı altında zıt kavramları çağrıştıran sözcükleri bir arada kullanma sanatının Sebki-Hindi üslubunu diğer üsluplardan ayırt edici özelliklerinden biri olduğuna değinir.

Neşati’den konuyla ilgili almış olduğu örnek beyitte:

Pertev-nümâ-yı şevk it ol nâr-ı âb-pûşu

Bezmi-i safâyısâki pür- âb-u tâb göster. (Neşâti, 6-18/6, s.101)

“nâr-ı âb-pûşu” (su ile örtünmüş ateş) nitelmesini paradoks olarak ele alır. (Babacan, 2010: 172)

Dr. MardyGrothe’ninkullandığı “Oxymoronica” teriminin yerine Türkçe çevirisinde “tezatname” terimi tercih edilmiştir. Çeviri kitabında Osmanlıca-Türkçe sözlükte: “İkinci sözü birinci sözüne zıt olan, uymayan” ve TDK’nın yayınladığı Cem Diliçin’in “Türk Şiir Bilgisi” kitabında da: “ İki düşünce, duygu ve hayal arasında birbirine karşıt olan nitelikleri ve benzerlikleri bir arada söylemektir.” tanımından hareketle kitabın editörü “tezatname” terimini kullanmıştır (MardyGrothe, İstanbul, 2005: 7)

⁴ Yalan Dünya, dizi, Kanal D, 15.05.2014, 20.30

sesizlik”, “aptal bilge” ve “sessiz çılgık” gibi ifadelerden hareketle ikircikleme şöyle tanımlanmaktadır:

“Oxymoron (ikircikleme) diye adlandırılan benzetme türünde sözcük önüne onun karşıtı gibi görünen bir sıfat konularak nitelendirme biçimidir. Bu ilke uyarınca agnostikler⁵*kararışktan* simyacılar da *karagüneşten* söz etmişlerdir.⁶

Yine başka bir tanımda; Birbiriyile çelişen ya da zıt iki kavramı, anlamı kuvvetlendirmek için bir arada kullanmaktır. Zıt kelimelerle yapılan sıfat tamlamalarıdır. Cümle bazında olursa paradoks adını alır.⁷

Bütün bu tanımlamalar ve örneklemelerden sonra ikirciklemin kapsamlı tanımını şu şekilde verebiliriz:

“Anlatıcı tarafından karşıtlık ilkesi temelinde alıcı üzerinde hayret uyandırma, şaşkınlık, farkındalık ve aykırılık yaratmaya yönelik zıt kavramları çağrıştıran sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla ortaya çıkan sözcük öbekleşmesidir (Örnekler için bkz. EK1).

İkircikleme genel olarak resmi yazışma ve konuşmalarda yer almamakla birlikte daha çok sözlü, yazılı edebiyat ve basında sık sık kullanılan, okuyucu üzerinde derin etki bırakmaya yönelik çarpıcı, etkili, çelişkili kavramların dil göstergeleridir.

Türk klasik edebiyatı yazarlarından Sait Faik Abasıyanık İstanbul’u kadına benzeterek ilginç bir özelliğiyle tanımlar: “İstanbul *dul bakire hanım* gibidir.” Sezai Karakoç bir şirinde kendi iç dünyasını şu dizeyle ifade etme yoluna gitmiştir: “*Yenilgi yenilgi büyüyen bir zafer* vardır.” (Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine). Ülkedeki güncel, siyasi konularla ilgili eleştiri yazıları, televizyonda yaptığı konuşma programları, öykü ve romanlarıyla tanınan Nihat Genç’in siyasi eleştirileri, ikirciklemsel yapıları barındırması açısından dikkat çekicidir: “Bu şanslı geçmiş olmazsa, önümüze yeni bir ahlak koyuyorlar, *ahlaksızların ahlakı*: Milli ahlak!”⁸, “Halkın siyaseti olmadan, Avrupa olmaz! AB dediğimiz bir *demokrasi imparatorluğu*”⁹, “*İnanmadan Müslüman* bunlar.”¹⁰ Orhan Pamuk’un “Kar” romanının giriş bölümünde yer alan yazı son derece dikkat çekicidir: Dikkatimiz şeylerin tehlikeli kenarına, *Dürüst hırsıza, şefkatli katile, Batıl inançlı ateiste*, Robert Browning Papaz Blougran’ın Maruzat¹¹

Gazeteci yazar Mehmet Şevket Eygi, Türk toplumunda son dönemlerdeki tesettüre dair toplumdaki algıyı eleştirirken farklı bir anlatım biçimini yakalar: Kulakları sağır eden bir müzik, gözleri kamaştıran ışıklar, pahalı giyimli erkekler, pahalı rengarenk *tesettürlü açık kadınlar*, podyumda dalyan gibi mankenler, tesettür defilesi var...¹²

⁵ Agnostisizm, bilinmezlik ya da bilinemezlik; Teorik anlamda Tanrı’nın varlığının ya da yokluğunun bilimsel olarak da evrenin nereden türediğinin bilinmediğini veya bilinemeyeceğini ileri süren felsefi bir akımdır. Bu akımın takipçilerine agnostik veya bilinemezci denir (<http://www.tr.wikipedia.org/wiki/Agnostisizm>). 20.07.2014, 16.00

⁶ Borges, JorgeLuis, Yolları Çatallanan Bahçe, İletişim Yayınları, Çev.: Fatih Özgüven, 1995, s.10

⁷ <http://www.wowturkey.com>, 23.12.2014, 17.15

⁸ Nihat Genç, Modern Çağın Canileri, Cade Yayınları, Birinci basım, 2005, İstanbul, s. 334

⁹ Nihat Genç, Edebiyat Dersleri, Cade Yayınları, İstanbul, 2006, s.344

¹⁰ Halk TV, Nihat Genç Ko-Nu- Şu-Yor, 18. 01.2013, 21.30

¹¹ Orhan Pamuk, Kar, İletişim Yayınları, 2002, İstanbul

¹² Yeni Akit, 30.05.2012

Faşlı yazar ve eleştirmen AbdellatifLaabi; 1934 yılında doğan Suriyeli ozan ve yazar Muhammet el Magut’u şöyle tanımlar: “*Putperest bir ezanın sesi...*”¹³

Gazete başlıklarında yer alan ikirciklemsel yapıdaki örneklerle sık sık karşılaşmak mümkündür. Bunlardan birkaç örnek aşağıda verilmiştir: “*Dünyanın en şanssız şanslısı.*”¹⁴, “*Emniyetsiz emniyet!*” ifade verirken boğazından bıçaklandı.¹⁵

İnternet sitesinde yer alan konu başlığı ikircikleme bütün yönleriyle yansıtmaktadır: “*Dilsiz mütercim*” Tek kişilik gizli empatik örgüt! Bir delinin akıllıca sözleri ve bir akıllının delice düşleri!”¹⁶

Film ve dizilerde sözlü anlatımda ikircikleme sık sık başvurulmaktadır: Viyana şehriyle ilgili “*Kibar bir barbarlığınve ölümsüzlüğün şehri...*”¹⁷, “Evet, *hayatımın en doğru yanlısını* yapıyorum.”¹⁸, “*Aslımı yaşatan bir taklitmişim.*”¹⁹.

Edebiyat, yazılı ve görsel basından derlenen örnek tümcelerde *dul bakire hanım, demokrasi imparatorluğu, şefkatli katil, emniyetsiz emniyet, dilsiz mütercim, kibar bir barbarlık vd.* sözcük öbekleşmeleri; zıt kavramları çağrıştıran sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla ikirciklemsel bağdaşmaları ortaya çıkarmıştır.

İkircikleme ancak bir dizgede (metin) oluşan ve belirli şartlarda kullanılan dil öğeleridir. İkirciklemin öğeleri baş ve bağımlı sözcük (bileşen) le, belirten ve belirlenen olarak ortaya çıkar. Bağımlı bileşen yeni kavram yaratarak alışıl gelmiş ve olağanın dışında farklı, ilginç yapı ve anlamları aktüelleştirir. “Halkın siyaseti olmadan Avrupa olmaz! AB dediğimiz bir *demokrasi imparatorluğu!*” Siyasi terminoloji açısından devlet, ülke ve halkları yönetim biçimi olarak demokrasi, en kısa tanımıyla halkın kendi kendini yönetme biçimidir. İmparatorluk ise tek kişi (imparator) tarafından yönetilen devlet veya egemenlik altında farklı hükümet ve ayrı ulusları barındıran yönetim biçimidir. Demokrasi ve imparatorluk, tekil ve çoğul yönetim biçimiyle karşıt kavramları çağrıştıran siyasi terminolojilerdir. Belirtisiz isim tamlaması görünümünde çoğulcu yönetim sisteminin tekçi yönetim biçimindeki görünümünü ifade etmektedir.

Yukarıda verilen örneklerde görüldüğü üzere karşıt kavramlardan oluşan sözcüklerin bir arada kullanılarak ortaya çıkan anlam; çelişkili gibi görünse de nesnenin çelişik, ilginç yönlerini tanımlamaktadır. A.V. Nekrasov, konuyla ilgili şu örnekleri verir: Elbisenin *sefil ihtişamı* (İ. Nekrasov), ...ama onların *çirkin güzelliğinin* esrarını ben kısa zamanda anladım (M. Lermantov) vb. cümlelerde görüldüğü gibi sözcüklerin bir araya gelerek yeni anlam olguları yaratır (“*kuru şarap*”, “*dürüst hırsız*”, “*özgür kullar*”, “*fakir zengin*”). Çelişkili bir ifade ortaya çıkmış gibi görünse de nesne (kavram) lerin çelişik, ilginç yönlerini tanımlamaktadır. Bu çelişki hissedilmekle beraber kabul edilebilir niteliğe

¹³ Muhammet el Magut 1934’te doğdu. Basit, tekrarlı ve analogik bir dili olan kıskırtıcı şiirlerinin ana konuları insanlığın ve çağdaş ve aydının durumu ve cinsellikle ilgili tabularıdır. (Muhammet El-Magut, Çev.:LaurantMignon, A. Ü. TÖMER, Edebiyat Dergisi, sayı: 3, ocak-şubat 1997, s.45)

¹⁴ Milliyet, İnternet Haber, 16.07.2012, 15.00

¹⁵ FOX Haberleri, 05.10.2013, 19.00

¹⁶ [http://dilsizmütercim.blogcu.com.](http://dilsizmütercim.blogcu.com), 04.06.2010, 14.30

¹⁷ Planet Sinema, 08.03.2013, 19.10,

¹⁸ Emir’in Yolu, Show TV, 4.11.2013, 21.00

¹⁹ Selahattin Çakaler, Yalan Dünya, Kanal D, 15.05.2014, 20.30

sahiptir. Mantıksal formun bozulması ise görünüşten ibarettir. Dolayısıyla gösterilenin bir sıfatı kendisine zıt olan anlamsal öge yoluyla ortaya çıkmaktadır.²⁰

Bütün bu açıklamalardan sonra ikirciklemin temel özelliklerinden biri olan *karşıtlıklisive zıt anlamlı sözcükler* konusuna ayrıntılı olarak değinmek gerekir. Karşıtlık, yalnız dil göstergelerinde değil tabiatta var olan tüm canlı cansız varlıkların varlığı, durumu, hayatta kaplamış oldukları alan, hacme dayalı bir durumdur.

1. Dil Dışı Dünyadaki Karşıtlıkların Dile Yansıması

Dilde karşıt anlamı olan sözcükler (iyi- kötü, uzun- kısa vb.) zıt anlamlı sözcükler olarak adlandırılır.²¹ Günümüze kadar Türkoloji’de ve hatta genel dilbilimde kuramsal yönü bütünüyle incelenmemiş konulardan biridir. Zıt anlamlı sözcüklerin özelliklerini incelerken öncelikle şu sorunun cevabını aramak gerekir: Zıt anlamlı sözcükleri; temel unsurlar ve dil göstergeleriyle gerçek hayattaki karşıtlıklardan ayıran özellikler nelerdir?

Şüphesiz bu sorunun yanıtında temel iki nokta asla göz ardı edilmemesi gerekir. a) Zıt anlamlılık yalnız salt gerçekte değil, sözcüklerin anlamlarında da yaşar. İnsan düşünme yeteneğine sahip olduğu için zıt anlamlı sözcükler ortaya çıkar. b) Doğadaki nesnelere tek başına kendileri ve özellikleriyle dururken birbiriyle ilişkisi karşıtlık içerisinde. İnsan düşünme yeteneği sayesinde onları birbiriyle karşılaştırır ve karşıtlıkları ortaya çıkarır.

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle dil dışı dünyadaki salt gerçekliğe bakmak gerekir.

Türk tiyatro ve meddah geleneğinde önemli bir yere sahip olan Hacivat-Karagöz ikilisi, tasavvuf edebiyatında Musa-Firavun karşılaştırması, dil dışı dünyadaki karşıtlık ve zıtlıkların somut örneklerindedir. Hacivatın bir insan ve birey olarak varlığını anlamlı kılan onun karşıtı gibi görünen Karagöz’dür. Musa’yı da Firavunsuz düşünüp algılamak mümkün değildir. Firavun yaptıkları kötülükler ve zalimlikleriyle özdeşleşerek insanlık hafızasında kötü çağrışımların bir sembolü haline gelmiştir. Musa ise Tanrı tarafından insanlığa gönderilen bir peygamberdir. Bu yönüyle iyilik ve güzel olanın sembolü durumundadır. İyilik- kötülük, güzellik- çirkinlik nitelikleri dilsel göstergelere yansımadan birbirlerine karşıttırlar.

Karagöz- Hacivat oyununda baş karakterler, birbirlerini laf cambazlığıyla alt etmeye çalışır. Hacivat üslubunda nezaket sahibi, Karagöz kaba lisanıyla vurdumduymaz biridir. Konuşma ve tavırlarıyla çatışmadan doğan karşıtlıklar içinde bir uyum söz konusudur.

Doğadaki canlı cansız varlıklar ve soyut somut kavramlar, salt gerçek olarak birbirlerinin karşıtıdırlar. Hayattaki nesnelere, maddeler ve olaylar her zaman sıkı ilişki içerindedir. Sıfatlar ve zıt anlamlı sözcükler, ilişki ve karşılaştırmanın sonucu ortaya çıkar. Bazılarının bir veya birden fazla özelliği (ölçü, renk vb.) bazılarının da bizzat kendisi bir diğerine karşıttır. Bu durum dil, yetenek ve düşüncemize bağlı değildir. Onlar nesnel olarak yaşarlar. Eğer düşünce bazında nesne ve maddeleri doğal kanunlarından, birbiriyle olan

²⁰A. В. Щербиков, Оксюморон, Красноярск, с-111, [http:// library.krasu.ru/ft/ _articles/0070507. pdf](http://library.krasu.ru/ft/_articles/0070507.pdf), 17.05.2014, 16.00.;A. V. Şerbakov, Oksimoron, Krasnoyarsk, [http:// library.krasu.ru/ft/_articles/0070507. Pdf](http://library.krasu.ru/ft/_articles/0070507.Pdf)17.05.2014, 16.00.

²¹Bkz.Б.Усубалиев, Антонимдердин чындыктагы негизи, Кыргыз филологиясы жана филологдору, Бишкек-2007, 84-87 б.;Bkz. Usubaliev B., Antonimderdinçındıktagnegizi, Kırgız filologiyası cana filologdoru, Bişkek-2007, 84-87 b.; Ayrıca bkz. D. Aksan, Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi, Engin Yayınevi, Ankara, 2005, s.27

ilişkilerinden, kendi iç karşıtlıklarından ayırıp cansız, statik bir biçim olarak algılasak zıt anlamlı sözcükleri yapay bir yöntemle yok etmiş oluruz.

Musa- Firavun, Hacivat- Karagöz örneğinde olduğu üzere bir varlığın diğer bir varlıkla karşılaştırılması sonucu (boy, renk, uzunluk vb.) iyilik, kötülük, güzellik, çirkinlik gibi özellikleri ortaya çıkar. Bu zıt anlamlı sözcükler başından beri hayattaki karşıtlık algısı ve kavramların dildeki göstergeleridir. Örneğin: a) Hasan'ın boyu 1.55 cm, Hüseyin'in boyu 1.89'dur. b) Hasan **kısa** boylu, Hüseyin ise **uzun** boyludur.

İkinci cümlede değerlendirme (yargı) vardır. Bunun sonucunda **kısa ve uzun** denilen zıt anlamlı sözcükler ortaya çıkmıştır. Ancak buradaki nominatif nesnel imgeler (dil göstergeleri: 1.55, 1.89) zıt anlamlı sözcükleri oluşturmaz.

Hasan niçin **kısa**, Hüseyin neden **uzundur**. Bu zıt anlamlı sözcükler nereden ortaya çıkmıştır? Yoksa düşünme yeteneğimiz sayesinde bu kavramlar bize mi aittir? Şüphesiz hayır? Buna hayattaki karşıtlıklar sebep olmuştur. **Kısa** ve **uzun** sözcükleri önceden de bağımsız olarak vardı ve sıkı ilişki içindeki (1.55, 1.89 cm) insan boylarının ortaya çıkması sonucu bu durumla karşı karşıya kaldık. Kısacası Hasan kendi özelliği ile (boy) Hüseyin'e ilk baştan beri karşıttır.

Burada üzerinde durulması gereken bir konu daha vardır. Hasan ile Hüseyin'in fiziki görünüşleri birbirine karşıt mıdır? Örneğin "Ankara büyük, Çorum ise küçüktür. İki şehir eskiden beri karşıttır." demek doğru mudur? Kuşkusuz hayır. Bu örneklerde insanların, şehirlerin kendileri değil onların belli bir özellikleri (nüfusu, kapsadığı alan vb.) karşıttır. Sıfatlarla ortaya çıkan zıt anlamlı sözcükler isimlerdeki karşıtlığı belirtmeleri yönüyle diğer dil öğelerinden farklıdır. Yukarıda verdiğimiz örneklerdeki nesnel, varlıklar çeşitli durum ve bağıntılar sonucu karşılaştırılmakta olan olaylar ve özelliklerine göre uzun ya da kısa olabilirler. *Karşıtlıklar, dildeki zıt anlamlı sözcükler olmadan da varlıklarını devam ettirirler.*

Uzun ve kısa sözcükleri zıt anlamlı sözcüklerken, uzun-kara ve kısa- ak sözcükleri neden zıt anlamlı sözcükler değildir? Nesnelere her bir özelliğini diğer nesnelere özellikleriyle karşılaştırmak mümkün değildir. Karşılaştırma yapabilmek için benzerlik, genelleştirme vb. özellikler olmalıdır. Kısa- ak sözcükleri zıt anlamlı sözcükler değildir. Çünkü bir nesnenin rengini, diğer nesnenin uzunluğuyla karşılaştırmak mümkün değildir. Buradan da nesne ve kavramları aynı tür, nitelik, biçim vb. özellikleriyle karşılaştırmak mümkündür (Matematikte elmanın armutla toplama işleminin yapılamadığı gibi).

Zıt anlamlı sözcükleri salt karşıtlık ve pragmatik karşıtlığı belirten sözcükler olarak ayırmak gerekir. Salt karşıtlık: uzun- kısa, büyük-küçük, geldi- gitti vb. Pragmatik karşıtlığı belirten sözcükler: zehir- bal, baba- çocuk, cennet cehennem vb. Zehir ve bal birbirine karşıt değildir. Zıt anlamlı sözcüklerin olabilmesi için zehrin öldürücü, balın ise diriltici hayat veren özelliğinin olması gerekir. Bunların yalnız tatları karşıttır. Zehir ve bal, temel anlamlarından ziyade acı, tatlılık ve hoş olma özellikleriyle anlamsal zıtlıklar oluşturmaktadır. Bu arada karşıtlık ilkesi sözcüklerin anlamlarından kaynaklanır denilen düşünce yanlıştır. Zehir ve bal somut bir nesne olarak birbirlerine karşıt olmadıkları halde bir özelliklerinin karşıt olduğunu unutmamak gerekir.

Dişi-erkek, ateş-su, artı-eksi, negatif-pozitif, ahlaklı-ahlaksız, büyük-küçük vb. ikili sözcükler varlıkların birbiriyle karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan niteliklerin biri veya birkaçıdır. Karşıtlık ve zıt anlamlılığın parametresini belirleyen kutupsallık ve dinamiksel etkileşimdir. Kutupsallık ne kadar güçlüyse dinamik etkileşim de o kadar güçlüdür.

Kutupsallık ne kadar zayıfsa dinamiksel etkileşim de o kadar zayıftır (büyük-küçük, zengin- fakir vb.). Öbekleşmeyi oluşturan bu tür sözcüklerin bağdaşma ve ikircikleme oluşturmadaki gücü daha yüksektir.

2. İkirciklemin Biçimsel Anlamsal Özellikleri

Dilde karşıtlığın temelini nesnenin nitelik, sıfat, özelliklerini belirten sözcükler oluşturur. İkirciklemsel yapının temelinde bu özellikler vardır.

İkirciklem yalın haldeki dinamik yapısı itibarıyla, sıfatlaşmış özelliğiyle belirgindir. İkirciklemsel bağdaşma sıfat, niteleyici ve nitelenenin etkileşimi sonucu verilmek istenen anlamın anlamsızlığının sınırlarını çizer. Bu yönüyle nesnenin niteliğini artırır, genişletir, anlatım gücü açısından dil ve düşünce sınırlarını zorlar. İkirciklemin ortaya çıkmasındaki bir neden de geleneksel, alışlagelmiş kullanımların dışında sıra dışı, çarpıcı, etkin dil ve anlatım birimlerini kullanmadaki sözcük yetersizliğidir.

Şairler, şiirlerinde zıt kavramları bir arada kullanarak okuyucu/ dinleyici üzerinde derin etki bırakma amacı güderler. İkirciklem bu yönüyle sık sık başvurulan dil unsurlarından biridir:

Aşağıda verilen örnek dizelerde ise, zıt kavramları çağrıştıran sözcüklerin (birbirlerini tamamlayan bileşenler) öbekleştiği görülmektedir.

Sevda yorgunu yüreğim, söyle bir daha nasıl sevsin?

Sen ki gözümde bazen cüce, bezen de yüce bir devsin,

Benim için nesin; bilemedim, çaresizim inan yar

Sanki dışımda *kar yangını* içimde *buzdan alevsin*...

Feyyaz Sağlam 1996 Edirne

Aşkın gizemli, anlaşılmaz bir bilmeceye dönüşmesi sonucu aşk karşısında çaresizliğini dile getiren şair, dörtlükteki dizelerde sevgilinin özelliklerini "*kar yangını*", "*buzdan alev*" sözcük öbekleriyle betimlerken ikircikleme başvurmaktadır. İkinci dizede bağımsız yer alan "zıt anlamlı "cüce" ve "dev" sözcükleri bu dizede tezatı oluşturmaktadır.

Kör talih yar olur *ölü sağlara*,

Büyük balık tez takılır ağlara,

Alçaklar donanır bahçe, bağlara,

Yükseklere yağar dolu, kar gönül. (Yafes Çakıcı)

Şair dörtlükte yer alan *ölü sağlar* sözcük öbekleşmesinde ölü ve sağ sözcüklerini bir arada kullanarak insanın iç dünyasındaki yalnızlık ve kimsesizliğiyle dertleşir. Duygu dünyamızda olumsuz kavramları çağrıştıran ölü, ceset, cenaze gibi sözcüklerin diri, sağ vb. sözcüklerle bağdaşması sonucu ortaya çıkan, ikirciklem yapılar yabancı ve yerli şair ve yazarların eserlerinde yer almaktadır. Bu tür ikirciklemsel bağdaşma örneğini Mehmet Akif Ersoy'da da görmek mümkündür.

"Atiyi Karanlık Görerek"

Ey *dipdiri meyyit*...M. Akif Ersoy

Necip Fazıl Kısakürek bir şiirinde insan dünyasını farklı bir yaklaşımla ele alır ve ölüyken sağ, sağken ölü hayat yaşayanları şu dizelerde dile getirmektedir.

“Ben şairim, gaibi kurcalayan çilingir

Canlı cenazelerin başında münker-Nekir.”

Örneklerde görüldüğü gibi, “ölü sağlar”, “dipdiri meyyit”, “canlı cenaze” ve Gogol’un klasik yapıtı “ölü canlar”; canlıların hayat sürecindeki özel durumları gösteren sözcük öbekleşmeleridir. Sözcüklerin kavramsal alanı kendi aralarındaki karşıtlığı (ölü-diri/sağ, uzun-kısa, yaşlı-geç vb.) yansıtmaktadır. Oysa “ölü sağlar” öbekleşmesini bütünsel açıdan ele aldığımızda, öbekleşmeyi oluşturan sözcüklerin tek başına kullanılan anlamı, hayattaki özel durumu ifade etmekten uzaktır. Sağ ama aynı zamanda ölü...

Metin ve dizgeden bağımsız olarak ölü-sağ sözcüklerinin birincisinde yaşam sürecinin sona erdiği, ikincisinde ise hala devam ettiğini göstermektedir. Sözcüklerin anlamı açık ve nettir. Ancak “ölü sağlar”, “ölü canlar”/ “dipdiri meyyit”, “canlı cenaze” dediğimizde sağ ama aynı zamanda ölü ya da ölü ama aynı zamanda sağ olduğunu ifade etmiş oluruz. Ölü: yaşam süreciyle ilintili herhangi bir durumun olmamasıdır. Sağ: yaşam sürecinin hala devam ettiğini göstermektedir. Diğer canlılar gibi yaşamın gerekleri olan yeme, içme, nefes alma eylemlerini gerçekleştirme halidir. İkiriklemsel öbekleşme sonucu; Elinden hiç bir şey gelmeyen, yaşam sürecinden izler taşımamasına rağmen ölüden farksız olma durumunu ifade etmektedir. Zıt kavramlı sözcükler bir araya gelerek bağımsız sözcük anlamlarından farklı bir anlamı ortaya çıkarmaktadır.

Konuşmada a) konuşucunun duygusal sınırlılığı, b) duygusal sınıra bağlı olarak anlatımdaki dilsel yeterlilik/yetersizlik, ikirciklemin temel nedenlerindedir. Çocuğunu teröre kurban veren kadın milletvekili için mecliste konuşan erkek milletvekili: “Sen sus!*Acının keyfini çıkaran kadın!* diye bağırır. Siyasi anlamda rakibini köşeye sıkıştırmaya yönelik bu ifadedeki acı ve acıya dayalı zevk, keyf gibi kavramların birlikte kullanımı anlık öfke ve sert eleştiriye dayalı duygusal durum sonucu ortaya çıkmıştır (yeni akit. com. tr, 11.02.2013). İkiriklem, gerçeğin standart olmayan kavramının karmaşık imgelerle ifade etme biçimidir. Bu biçim standart dil göstergeleri ve anlam sınırlarını zorlar. Dil aracılığıyla insanın iç dünyasını ve çevremizdeki gerçeği betimlemek için ikircikleme ihtiyaç duyulmaktadır. Biz karşıtlıkların etkileşim sürecini görmesek de her zaman bu etkileşim sürecine dolaylı ya da dolaysız şahit olmaktayız.

N. F. Alefirenko, insanın ruh dünyası, bulunduğu ortama dayalı olarak konuşma ve anlatımın belirleyici içeriğini şu şekilde özetler: Olağanüstü, kabul edilebilirlik sınırlarını zorlayan ifade, söz öbekleri, demeçler ve metinler; pragmatik dilbilgisel ve sosyal sanatsal metin parçalarını içeren öznelsiz tabi karşılıklı konuşma temelinde ortaya çıkar.²²

Yine ikirciklemin biçimsel ve anlamsal yönünü bütün özellikleriyle yansıtan çok sayıda roman, öykü adı vardır: Dünya klasikleri arasında yer alan Gogol’un “**Ölü Canlar**”, L. Tolstoy’un “**Diri Ceset**”, Y. Bondaryev’in “**Sıcak Kar**” ve klasik Arap edebiyatının öncü şairlerinden Ebul Ala al Maarri’nin “**موزلا لمه لا يلزم**” (**Lüzumsuzluğun Lüzumu**) adlı eserleri ikircikleme için çarpıcı örneklerdendir. Türk yazar ve şairlerden Elif Şafak’ın **Siyah Süt**, Can Yücel’in “**Güle Güle, Seslerin Sessizliği**” (Türkiye İş Bankası Yayınları), Muzaffer İzgü’nün **Korkak Kahraman**, Nedim Şener’in “**Hayırsaver Terörist**”, Ömer Lütfi Mete’nin “**Aşksız, Zevksiz Allahsız Müslümanlık**”, Ahmet Güngör’ün **Sıcak Buz** (Beylik öykü kitabı) adlı eserlerinin yanı sıra Lütfi Oflaz’ın “**Allahlı Allahsız**” (Leman Dergisi, 7 Temmuz

²²Курегян Гаянэ Гургеновна, а.г.е., 17-с.

Kuragyan Gayana, Gurganova, а.г.е., 17-с.

2001), Fatih Altaylı'nın "*Hilesi Dürüstlük Olanlara*" (Haber Türk, 1 Ocak 2010) başlıklı yazıları ikirciklemsel yapıdaki sözcük öbekleşmeleridir. *Korkusuz Korkak* (Türk filmi, Kemal Sunal ve filmde canlandırdığı "*Mülayim Serî*" karakteri), *Dürüst Haydutlar*, 14 Kılıç, *Züğürt Ağa* (Türk filmi, Şener Şen), *Çarıklı Milyoner* (Türk filmi, Kemal Sunal), *Fakir milyoner* (Türk filmi, İlyas Salman), vd. film adları ikirciklemsel yapıda olup okuyucu/ izleyicinin dikkatini çekmek, üzerinde şaşkınlık yaratmak ve derin bir etki bırakmak amacıyla bu tür adlandırmalara gidilmiştir.

Ölü canlar, Allahsız Müslümanlık, Fakir milyoner, korkusuz korkak vd. sözcük öbeklerindeki baş ve bağımlı bileşenler karşıtlık ilkesinde zıt kavramları çağrıştıran sözcüklerdir.

Siyah Süt ve Sıcak Kar öbekleşmesinde sözcüklerin yalnız bir özellikleriyle diğer bileşeniyle zıtlık oluşturduğunu görmekteyiz. Süt; sıvı, lezzetli, sağlığa faydalı ve beyaz renk itibarıyla siyah sözcüğüyle zıtlık oluşturmaktadır. Kar, beyaz, soğuk özelliklerinden sadece soğuk niteliğiyle sıcak bileşeniyle zıtlık oluşturduğu görülmektedir

İkirciklemin oluşabilmesi için zıtlık ve karşıtlık ilkesine dayalı sözcüklerin olması gerekir. Zıt anlamlılığın derecesini ve ölçütünü belirleyen kutupsallık ne kadar zayıfsa dinamiksel bağ da o kadar zayıftır. " Fakir zengin", "ihtiyar delikanlı", "büyük çocuk" vb. sözcüklerin bağdaşma özelliği ve anlatımsal gücü daha yüksektir.²³

Zıt anlamlı sözcükler, dizge içinde yer almadan da tek başına söylendiğinde, ikincisinin anlamını hatırlamak, algılamak mümkünken bir bağlam ve dizge içinde yer alan ikirciklemin çağrıştırdığı anlamsal yapının metaforik özelliği yorum yapmayı gerekli kılmaktadır.

İkirciklemsel zıtlıklar, anlamsal birimlere dayanır ve temel güçlü anlamsal birim, zayıf olanı kendine bağlar. Temel anlamın somutlaştırılması, kutupsal anlamların oransal gücü ve ilişkilerine bağlıdır. İkircikleme temel anlamın somutlaştırılmasından sonraki aşamadır. İkirciklemede zıt öğeler, bileşenlerinin sözcüğün dilbilgisel veya sadece dilbilgisel dönüşümüne maruz kalır.

İkirciklemede ortaya çıkan çelişkili anlamın hissedilmesi ve sonra benimsenmesi gerekir. Hissedilmediği takdirde ikirciklemin kendisi ve anlamsal yönü benimsenmez.

İkircikleme ancak bir dizgede (metin) oluşan ve belli şartlarda kullanılan dil öğeleridir. İkirciklemin öğeleri baş ve bağımlı sözcük (bileşen) le; belirten ve belirlenen olarak ortaya çıkar.²⁴ Bağımlı bileşen yeni kavram yaratarak alışlagelmiş ve olağanın dışında farklı,

²³ Özcan Başkan, "Dil Kullanılışında Geçerli Tutarsızlıklar" (1978) adlı yazısında tutarlı ve tutarsızlık kavramına değindikten sonra dil göstergelerine dayalı tutarsızlıkları A) Olgusal 1) çelişkilik, 2) koşutsuzluk, 3) eksiklik, 4) girişiklik, B) Biçimsel 1) uyarısızlık, 2) aykırılık vb. dallara ayırarak biçimsel ve anlamsal açıdan örnekler vererek açıklamaktadır. Beyefendi çalışıyorlar: (-lar) eki birden fazla kişiyi gösterdiğinden bir tek kişi için kullanılmaması gerekir.

Kız oğlan kız: Cinslik bakımından (kız) ve (oğlan) sözcükleri karşıt olduklarından bir tek kişiyi betimlemek üzere bir arada kullanılmaları aykırı kaçmaktadır.

Arı beyi: Bey sözcüğüne bakılara adı geçen arının erkek olduğu sanılabilirse de, gerçekte arıbeyinin uyarısız biçimde, dışı bir arıyı gösterdiği bilinmektedir. (Ayrıntılı bilgi için bkz. Özcan Başkan, A.Ü. TÖMER Dil Dergisi, Özcan Başkan Özel Sayısı, Sayı: 22, Ankara, Ağustos, 1994, s.103-114

²⁴ Richard Lederer kimi ikirciklemlerin tek bir sözcükten oluşabileceğine dair örnekler verir No andYes: Noyes vb. Bununla birlikte en az iki leksemenden oluşan öbekleşmeler daha yaygındır.

ilginç yapı ve anlamları aktüelleştirir. “Pek *şirin alçak* Boldemar, muhtemelen bir çok kadının gönlünü fethetti” (VçerniyKrasnoyarsk 28 Şubat 1998). Pek şirin: çok hoş, güzel, alçak: namussuz, çirkef (aynı zamanda hem çirkef hem çok hoş olamaz).²⁵

Modern Rus dilciliğinde sözcük öbekleşmesini inceleyen A. A. Burovirkiciklem yapı ve görevlerine göre bileşenleri oluşturan deyimler konusunda V.V. Vinogradov, M.Y. Şanskiy, V. N. Taliya vd. dilcilerin çalışmaları sonucu ikirciklem bağımsız sözcük öbekleri ve kalıplaşmış sözcük öbeklerine benzer paralellikler gösterdiklerini önemle vurgulamaktadırlar. İkirciklem belirlenmiş bir sözdizimsel yapıda temel anlamı yansıtan bağdaşıklığı vardır. Bu nedenle ikirciklem karışık, çelişik öbekleşmiş yapılarıdır (örn.: neşeli melankolik, müşfik hüznün, barışçı hayat, sessiz çığlık, korkunç zevk vb.)

Sözcük öbeği (bağdaşma) ne kadar lakonikse o kadar ikirciklem. İkirciklem her şeyden önce bir bağdaşmaya dayanır.²⁶ Çoğu zaman ikirciklem isim veya sıfat cümlelerinde sözcük öbeklerini oluşturur. Kimi dilciler, ikirciklem tümce olabileceğini de dile getirmişlerdir (A.V.Şerbakov, Krasnoyarsk). İkirciklem tümce özelliğinin kabul edilebilirliği, tezat, paradoks, ironi temelli tümcelere götüreceğini burada unutmamak gerekir.²⁷ Bu nedenle bağımsız söz öbekleri ve kalıplaşmış söz öbekleri (deyimler, bileşik sözcükler vb.) niikirciklemsel yapılarla ele alıp incelemek gerekir. İkirciklem, yapı ve anlamına göre bir yönden bileşik sözcükler, diğer yandan da kalıplaşmış söz öbeklerinin özelliklerini taşıırken deyimleşmenin özelliklerini de yansıtır. İkircikleme benzer deyimlerin de ikirciklemsel özelliği vardır: görünür görünmez; diri değil, ölü de değil. İkirciklem dilde ne kadar çok kullanılırsa (namuslu fahişe, demokrasi imparatorluğu, ölü canlar vd.) o kadar sıradanlaşır, sürece dayalı kalıplaşır ve deyimleşme özelliği gösterir. Fakat tamamıyla deyim kategorisinde ele almak doğru değildir (diri ceset, korkunç güzel vd.).“Yarı” sözcüğü bileşeniyle öbekleşen sözcük grupları kimi zaman ikirciklem kategorisinde değerlendirilebilir; yarı yaşam, yarı adam, yarı ilahe, yarı hayat vd.). Denizcik, devcik gibi sözcüklerin sonuna küçültme eki *-cık* getirilerek türetilen tek sözcükleri de ikirciklem olarak ele almak gerekir.

“Yaz kış çalıştım”, “Eğri oturup doğru konuşalım.”, “Geceli gündüzlü çalıştım.” vd. sözcük öbekleri ve cümlelerde yer alan siyah -beyaz, aşağı-yukarı, yaz-kış, eğri-doğru, geceli-gündüzlü gibi zıt kavramlı sözcüklerin bir dizge ya da manzum eserde ikili karşıtlıklar olarak yer almaları ikirciklem için yeterli değildir. Bunları ikileme kategorisinde

²⁵ Bkz. A. B. Щербакoвa.g.e., 110-111 c.

Bkz. A.V. Şerbakov, a.g.e. 110-111 s.

²⁶ Alışılmış bağdaşma, alışılmamış bağdaşma için bkz.Doğan Aksan, Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s.202-208

²⁷ Bu tür edebî sanatları, sözlü anlatım, TV dizileri ve özdeyişlerden derlenen aşağıdaki şu örnek cümleleri vermek mümkündür: (Ayrıntılı örnekler için bkz. EK 2)“Vatanseverlik, hainler için bir sığınaktır.” (TNT, Kayıp Şehir, 13.11.2010, 19.00, film), “Denizde köpek balığı bile boğulur.” (TNT, Kayıp Şehir, 13.11.2010, 19.00, film), “Yargılama çok önemlidir. Jüriye bırakılamaz.” (‘Jüri’, Gene Hackman, Kanaltürk, 28.06.2011, 21.00), “O kadar fakir ki, parasından başka hiçbir şeyi yok.” Emin (Doksanlar Dizisi, ATV, 08.09.2013), “Federasyon tutarsızlık konusunda çok güzel bir istikrar sürdürüyor.” Atf Keçeci (Türkiye’nin Nabızı, Haber Türk, 09.09.2013, 22.06), “Halkı izlemeliyim, çünkü ben onların lideriyim.” (Benjamin Disraeli), “Ömrüm müslümanlardan İslam’a kaçmakla geçti.” (Muhammed İbhal), “Yürekli kayıplar, bazen korkak zaferlerden iyidir” (Kanal Türk, 11.03.2013,21.15), “Galat-ı meşhur, lugat-i fasihten evladır.”

ele almak gerekir. Edebî sanatsal yönü olmadığı gibi sözcüksel bağdaşma da sözkonusu değildir.

Yukarıda verdiğimiz tanımlama ve örneklerde de görüldüğü üzere ikirciklem temeline bağdaşma, zıt anlamlılık ve karşıtlık vardır. Kavramların ve sözcüklerin karşılaştığı zıtlıkların gerçek hayatla ilgisinin nasıl ve ne şekilde olduğunun bilinmesi gerekir. Ölü doğum, soğuk ateş, soğuk ter, sağır edici sessizlik, yalan gerçek, pasif saldırı, parasız milyoner, “Gerçeği söyleyen bir yalan.” (TheBrothers, film) vd. zıt sözcüklerin bir araya gelerek oluşturmuş oldukları ikirciklemsel öbekleşmelerdir.

Modern dilciler, ikircikleme anlamsal kural dışı sözcük öbekleşmesi olarak kabul ederken cinas ve sözcük oyununa dayalı doğal zıtlığına da dikkat çekmektedir. Olağan kabul edilebilirlik sınırlarını zorlayan ikirciklem bileşenler sözlü ve yazılı dile kolayca yerini bulabilmektedir. Yukarıda da değinildiği üzere deyim formunda da görülmektedir. Canlı ve etkili konuşma aracılığıyla yalnız bireyleri değil, tüm toplumun gerçekleri algılayıp kavramasındaki kıvrak bir zeka ürünüdür. Bir başka ifadeyle ikirciklem anlamsal açıdan kuraldışı görünen sözcüklerin üretimiyle konuşucu/yazanın kültür, zeka ve dil düzeyinin derin yapısındaki dilbilimsel gerçektir.

G.Kuragyan, ikircikleme ilişkilendirme derecelerine göre anlamsal temele dayanan ikirciklem ve birbirini olumsuz kılan ikirciklem olmak üzere iki gruba ayırır. Anlamsal temele dayanan ikirciklemlere örnek olarak *sıcak kar*, *tatlı hunç*, *ışığın hüzüntüsü*, *buz ateş* vd. örnekleri vererek bu tür ikirciklemlerin sözlü dilden daha çok yazılı dilde yaygın olduğuna dikkat çeker. Birbirini olumsuz kılan ikirciklemlerin kutupsal özelliğini vurgular. Tek bir sözcük söylendiğinde ilk akla karşıt anlamlı sözcüğün gelmesiyle oluşan ikirciklemsel yapılarıdır. *Fakir zengin*, *küçük dev*, *ihtiyar delikanlı* vd. örnekler toplumun çoğu kesiminin kullandığı ikirciklemlerdir.

İkirciklem temeli görevleri şunlardır: a) belirleyicilik (tayin), b) yeniden üretkenlik (imgesel yaratıcılık), c) üslup d), metaforik yapı (anlamın yeniden algılamadaki kontrastlık), e) metin kurmaca (metinsel bağ) İkirciklem dil aracılığıyla karşıtlıkları betimleyerek kendisini oluşturan bileşenlerinin uyumuyla ortaya çıkan mikroyapı. Bu aşamadan sonra pragmatik potansiyeli olan edebî metin ve konuşma dili ortaya çıkar.

Yukarıda da değindiğimiz üzere ikirciklem konusu her yönüyle biçembilim, retorik, edebiyatın yanısıra tasavvuf ve mantığın da ilgi alanındadır. Burada terimin Türkçe karşılığı ve ikirciklem yapısal ve anlamsal özelliklerine Rus ve Kırgız dilcilerinin kuramsal yaklaşımları doğrultusunda değinilmiştir. Konu; güncelliği itibarıyla dilci, edebiyatçılar tarafından bütün yönleriyle araştırılmayı zorunlu kılmaktadır.

3. Sonuç:

İkirciklem eylem, nesne, olay, duruma dayalı hayatta var olan gerçeğin çelişik yönlerinin anlamsal çağrışımının dildeki varsayımsal yansımasıdır.

Sözlü ve yazılı dilde alışlagelmiş yaygın, kabul edilebilirliğin ötesindeki anlatım biçimidir. İkirciklem gerçek olanı, varsayımsal gerçeklikten hareketle dil göstergeleri temeline çağrışım aracılığıyla betimleme becerisidir. Diğer bir ifadeyle nitelenen ve niteleyicinin kutupsal bileşimiyle adlandırma (kavramlaştırma) alanını genişleten sözcüksel bağdaştırmalardır.

İkirciklem bir dizge içerisinde var olan, genelde sözlü iletişimde yaygın olarak kullanılmakla birlikte yazılı edebiyat türlerinde (şiir, hikaye, roman) kullanılan dil öğeleridir. Resmî yazıda tercih edilmez.

İkirciklem yapısal anlamsal açıdan bileşik sözcükler, kalıplaşmış sözcük öbekleri ve hatta deyim özelliklerini taşır (Sudan kuru çıkmak). İkirciklemedeki anlamsal nitelik ve açıklık; bu tür yapıların dildeki kullanım sıklığına bağlıdır. İkirciklem dilde ne kadar çok kullanılırsa (namuslu fahişe, demokrasi imparatorluğu, ölü canlar vd.) o kadar sıradanlaşır, sürece dayalı kalıplaşır ve deyimleşme özelliği gösterir. Fakat tamamıyla deyim kategorisinde ele almak doğru değildir (diri ceset, korkunç güzel vd.).

İkirciklem sözcüklerin karşıtlık ve zıtlık ilkesine dayanır. İkirciklemsel bağdaşma, anlamsal birimlere dayanır ve temel anlamsal birim zayıf olanı kendisine bağlar. Temel anlamın oluşturulması, kutupsal anlamların oransal gücü ve ilişkisine bağlıdır. İkirciklem temel anlamın somutlaştırılmasından sonraki aşamadır (konuşan ölü, tatlı hüznün, sefil ihtişam, kırk yaşındaki çocuk vd.).

Zıt anlamlar; karşıt anlamı, niteliksel özelliği ifade eder. İkirciklem ise anlamın imgesel soyutlaştırılmasından sonra ortaya çıkar. İkirciklem sıfatlar yardımıyla ayrı göstergelerin karşıtlık temelinde anlamsal öğelerin birlikteliğidir.

İç dünyayı göstermek için daha açık dil şeklini seçerken söyleyen/yazan onu standart olmayan yapıda tanımlamaya çalışırken genellikle ikirciklemsel öbekleşmelere başvurur.

Sözlükler

O.S.:Prof. Dr. Pars Tuğlacı, Okyanus Ansiklopedik Türkçe Sözlük,abc, Ankara-İstanbul- İzmir, 1995.

DLS: TDK Yayınları, Derleme Sözlüğü, VII, Türk Tarik Kurumu Basımevi, Ankara, 1974.

The Oxford English Dictionary, Oxford, London, 2013

Kaynaklar:

1. Açıkğöz, Namık, *Müştemilü'zZiddeyn veya Oksimoron*, Türk Edebiyatı, sayı: 464, Haziran 2012, s. 65-67

2. Aksan, Doğan, *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Engin Yayınevi, Ankara, 2005.

3. _____ *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s.202-208

4. Babacan, İsrâfil, *Klasik Türk Şiirinin Son Baharı, Sebki Hindi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2010.

5. Başkan, Özcan, *Dil Kullanılışında Geçerli Tutarsızlıklar*, A.Ü. TÖMER Dil Dergisi, Özcan Başkan Özel Sayısı, Sayı: 22, Ankara, Ağustos, 1994, s.103-114

6. Borges, JorgeLuis, *Yolları Çatallanan Bahçe, İletişim Yayınları, Çev.: Fatih Özgüven*, 1995, s.10

7. Grothe, Mardy, *Tezatname*, Çev. Yurdakul Gündoğdu, Aykırı Yayınları, 2005.

8. Hatipoğlu, Vecihe, *Kelime Grupları ve Kuralları*, Belleten, Ankara, 1963, s. 203-244.

9. Lynne Murphy, M., *Antonym as lexical construction*, *whyparadigmaticconstruction is not an oxymoron* (elanguage. net/journals/ constructions/ article/ view /23/28

10. Richard Lederer: <http://www.fun-with-words.com> /oxym-oxymoronology, 07.06.2014, 19.00
11. Оксюморон <http://ctilistika.ru/119/>, 12.05.2014, 15.30
Oksimoron <http://ctilistika.ru/119/>, 12.05.2014, 15.30
12. Сапарбаев, А., Кыргыз тилинин лексикологиясы жана фразеологиясы, Бишкек, 1997, 137-б.
Saparbaev, A., Kırgız tilininleksikologiyası cana frazeologiyası, Bişkek, 1997, 137-b.
13. Курегян Гаянэ, Гургеновна, Лингвопрагматический статус оксюморона (на материале русского языка), Автореферат, дис. канд. фил. наук., Майкоп, 2007
KuragyanGayana, Gurgenovna, Lingvopragmatikçeskiystatusoksimorona (namaterialerusskogoyazika), Avtoreferat, dis. kand. fil. nauk., Maykop, 2007
14. Назарбекова, К., Антонимдер кыргыз тили кружогунда, Жарчысы вестник 2004, серия 1, выпуск 3
Nazarbekova, K., Antonimder Kırgız tilikurucogunda, Carçısıvestnik 2004, seriya 1, vıpusk 3
15. Усубалиев, Б., Ааламды камтыган алакандай оксюморон, Кыргыз филологиясы жана филологдору, Бишкек-2007, 152-б.
Usubaliev B., Aalamdıkamtıganalakandayoksimoron, Kırgız filologiyası cana filologdoru, Bişkek, 2007
16. _____ Антонимдердин табияты, Антонимдердин чындыктагы негизи, Кыргыз филологиясы жана филологдору, Бишкек-2007, 87-б.
_____ Antonimderdintabiyatı, Antonimderdintabiyatı, Kırgız filologiyası cana filologdoru, Bişkek, 2007, 87-b.
17. _____ Антонимдердин чындыктагы негизи, , Кыргыз филологиясы жана филологдору, Бишкек-2007, 84-б.
_____ Antonimderdinçındıktaginegizi, Kırgız filologiyası cana filologdoru, Bişkek-2007, 84-87 b.
18. _____ Оксюморондун шексиздиги, Кыргыз филологиясы жана филологдору, Бишкек-2007, 90-б.
_____ Oksimorondunşeksizdigi, Kırgız filologiyası cana filologdoru, Bişkek, 2007
19. Щербаков, А. В., Оксюморон, Красноярск, [http:// library.krasu.ru/ft/ft/_articles/0070507.Pdf](http://library.krasu.ru/ft/ft/_articles/0070507.Pdf), 17.05.2014, 16.00.
Şerbakov A. V., Oksimoron, Krasnoyarsk, [http:// library.krasu.ru/ft/ft/_articles/0070507.Pdf](http://library.krasu.ru/ft/ft/_articles/0070507.Pdf)
20. Altaylı, Fatih, *Hilesi Dürüstlük Olanlara*, Haber Türk, 1 Ocak 2010.
21. Cıvaoğlu, Güneri, *Oksimoron*, Fransa, Milliyet Gazetesi, 19 Kasım Çarşamba 2008.
22. Genç, Nihat, *Modern Çağın Canileri*, Cadde Yayınları, Birinci Basım, 2005, İstanbul, s.348
23. _____ *Edebiyat Dersleri*, Cadde Yayınları, 2006.
24. Kemal, Yaşar, *İnce Memed*, Yapı Kredi Yayınları, 2014.
25. Oflaz, Lütfi, *Allahlı Allahsız*, Lemn Dergisi, sayı: 7 Temmuz 2001/7.
26. Milliyet, İnternet Haber, 16.07.2012, 15.00
27. <http://www.wowturkey.com>, 23.12.2014, 17.15
28. <http://www.tr.wikipedia.org/wiki/Agnostisizm>, 20.07.2014, 16.00

29. <http://dilsizmütercim.blogcu.com>, 04.06.2010, 14.30
30. Halk TV, Nihat Genç Ko-Nu- Şu-Yor, 18. 01.2013, 21.30
31. FOX Haberleri, 05.10.2013, 19.00
32. Planet Sinema, 08.03.2013, 19.10,
33. Emir'in Yolu, Show TV, 4.11.2013, 21.00
34. Selahattin Çakaler, Yalan Dünya, Kanal D, 15.05.2014, 20.30
35. Kayıp Şehir/ film/ TNT, 13.11.2010, 19.00
36. Gene Hackman /Jüri/ Kanaltürk, 28.06.2011, 21.00
37. Doksanlar/ Dizi/ Emin, ATV, 08.09.2013, 20.30
38. Türkiye'nin Nabızı, Atıf Keçeci, Haber Türk, 09.09.2013, 22.06
39. Kanal Türk, 11. 03.2013, 21.15
40. Yeni Akit, 30.05.2012
41. Yüksel Ayтуғ, Günaydın, 22 Mayıs 2010

EK 1

“Yanlış şeylerle savaşmak için doğruları yok eden darbe...” (TRT , Seksenler, 23. 04. 2013,20.30)

“Kökü **mazide** olan **ati** olmak...” (Mehmet Akif Ersoy)

Angrypatientacı sabır ачуусабыр

Anxiouspatientsabırsız sabır, endişeli sabır тынчыжоксабыр

Badhealth kötü sağlık начарденсоолук Borndead ölü

doğum өлүүтөрөлүү Boringentertainment sıkıcı

eğlence кызыксызоюнзоок Black light karanlık lamba

(ışık)караңгышам Coldfever soğuk ateşmuzdak

Coldsweet soğuk термуздактер

Dark day karanlık günкараңгыкүн

Deafening silence sağır edici sessizlik (sakinlik)зыңылдагантынчтык

Devilishangel şeytanın meleğiшайтандынпериштеси

Dryice kuru buzкургакмуз

Drylake susuz göl (kuru göl)соолуганкөл

Drywater kuru suкургаксуу

Easytask hafif problem (kolay problem)жеңилмаселе

Falsehope yalan ümitжалганүмүт

Falselytrue yalan gerçekжалганчындык

Freetrade serbest ticaret (parasız ticaret)бекерсоода

Friendlyenemy dost düşmanıнтымактуудушман

Futurehistory gelecek tarihкелечектарых

Goodlie güzel yalan, beyaz yalanжакшыжалган

Goodgrief güzel dert, iyi dertжагмдуумуң

Guestworker: konuk işçikoнокжумушчу Honestcrook
gerçekçi yalancıчынчылжалганчы Illhealth dertli
sağlık, hastalıklı sağlıксыркоолусаламат
Impatientpatient sabırsız sabıрсабырсызсабыр
Liquid gas sıvı gazсуюкгаз
Liquid metal sıvı metalсуюкметал
Loudwhisper yüksek fısıltıkатуушыбыр
Metal board demir tahtaтемиртакта
Metal wood demir ağaçтемирчыгач
Negativeprofit negatif gelir, olumsuz картерскиреше
New classic yeni klasikжаңыклассика
Onepersonteam tek kişilik takımбиркишиликтайпа
Oldnews eski yeniэскижаңылык
Passiveaggression pasif saldırıтоктоожин
Purepollition temiz kirtазакир
Restlesssleep huzursuz uyкутынчыжокуйку
Retiredworker emekli işçипенсионержумушчу
Silentscream sessiz çıđlıkүнсүзкыйкырык
Softrock yumuşak taşжумшакташ
True lies yalan gerçekжалганчындык
Agreetodisagree: anlaşmazlığın anlaşması
Amateurexpert: amatör uzman
Bankruptmillionaire: parasız milyoner
Black light: siyah ışık
Brightnight: parlak gece
Calculatedrisk : uygun risk
Calmwind: sessiz rüzgar
Civilwar: sivil savaş, iç savaş
Dark day karanlık gün
Dark victory: kara zafer Silent
alarm: sessiz alarm Silentscream:
sessiz çığlık Studentteacher:
öđrenci öđretmen

EK 2

Ölümünden önce bir hayat var mı? (Belfast Graffito)

Bir kadının en çıplak hali, en iyi giyindiği halidir. 09. 01.2011 Pazar Sabah, (Chanel, Rüya Gibi Bir Hayat, AlfonsoSignorinin kitap tanıtımı)

Çalıştığım zaman dinleniyorum. (Kayahan), Cine 5, 'Bizden Biri'

Açıkgözlülük, sırasında göz yummayı bilmektir. (Cenap Şahabettin)

Asıl galipler mağlup olanlardır. (Yedi Numara, 36. Bölüm)

... Bu insanlar ne üretiyor, bu köyler neden boş, *şu yüzlerce üniversitede okuma yazma bilenler var mı diye sorsanız?* Nihat Genç, Modern Çağın Canileri, Cadde Yayınları, Birinci basım, 2005, İstanbul, s. 348

İyi bir irticali konuşma için hazırlanmak 3 hafta alır. (Mark Twain)

Bazen çok uzun yaşamak ölümcüldür. (Racine)

Ölümsüzlüğün ilk şartı ölmektir. (StanislawLem)

Bu konularda kesin olan tek şey hiç bir şeyin kesin olmayışıdır. (PlinytheElder)

"Tarihten öğreniyoruz ki kimse tarihten ders almıyor," derken Hegel doğruyu söylüyordu. (George Bernard Shaw)

Yoksula doğuş; ölüm!" (Tanju Okan: Gelme Ölüm)

Zengin horozu bile yumurtlar. Atasözü

Yalancı, yalan söylemeyi beceremeyendir.(Cem Yılmaz)

Su da yanar.

Ucuz alan, pahalı alır.

Türk şiirinde paradoks, tezat vd. edebi sanatların kullanıldığı çok sayıda örnek vardır:

"Ölüm nedir diye sorsalar,

Toprakla apdest almaktır derim.

Sular kesildiği zaman,

Kâfirler tarafından. (Can Yücel)

Ey Zahit, Şaraba Eyle İhtiram

Sevap almak için içeriz şarap

İçmezsek oluruz duçar-ı azap

Senin aklın ermez bu başka hesap

Meyhanede bulduk biz bu kemali.

Bayram

Ölüm ölene **bayram**, bayramda sevinmek var;

Oh ne güzel, bayramda tahta ata binmek var. (N.F. Kısakürek)

Çöl

Gözüm, aklım, fikrim var deme hepsini öldür,

Sana **çöl** gibi gelen, o göl diyorsa **göldür**... (N.F. Kısakürek)

“Derman aradım derdime,

Derdim bana derman imiş.” (Yunus Emre)

Anlarsın o zaman **ölüler** niçin **yaşarmış**... (Sezai Karakoç, Mona Roza) En büyük
hürriyet; İslam’a esir olmaktır.(N. F. Kısakürek)